

3. Александр Ф. Психосоматическая медицина. Принципы и практическое применение / Ф. Александр; пер. с англ. С. Могилевского. – М.: ЭКСМО-Пресс, 2002. – 352 с.
4. Бокий И. В. Некоторые особенности высшей нервной деятельности у больных гипертоническими психозами в процессе их лечения / И. В. Бокий // Журн. высш. нервн. деят. – 1954. – Т. 4, № 4. – С. 339.
5. Вишневский П. Е. О состоянии психики у гипертоников / П. Е. Вишневский // Военно-морской сборник. – М. – Л.: Военмориздат, 1945. – С. 73–80.
6. Еремеев М. С. Варианты психосоматического развития при гипертонической болезни / М. С. Еремеев // Журн. неврол. и психиат. – 1974. – Т. 74, № 4. – С. 1699–1703.
7. Корабельникова Е. А. Психофизиологические особенности невротических расстройств / Е. А. Корабельникова, В. Л. Голубев // Журн. неврол. и психиат. – 2004. – Т. 44, № 10. – С. 69–72.
8. Мясичев В. Н. Личность и неврозы / В. Н. Мясичев. – Л.: Изд-во Лен. ун-та, 1960. – 426 с.
9. Наталевич Э. С. Депрессии в начальных стадиях гипертонической болезни: клиника, диагностика, лечение / Э. С. Наталевич, В. Д. Королёв. – Минск: Наука и техника, 1988. – 135 с.
10. Райгородский Д. Я. Практическая психодиагностика. Методы и тесты: [уч. пособие] / Д. Я. Райгородский. – Самара: БАХРАХ, Москва, 2002. – 172 с.
11. Статистична обробка даних / [В. П. Бабак, А. Я. Білецький, О. П. Приставка и др.]. – К.: МІВВЦ, 2001. – 388 с.
12. Тополянский В. Д. Психосоматические расстройства / В. Д. Тополянский, М. В. Струковская. – М.: Медицина, 1986. – 384 с.
13. Ушаков Г. К. Пограничные нервно-психические расстройства / Г. К. Ушаков. – М.: Медицина, 1987. – 304 с.
14. Чазова Л. В. Психологические особенности лиц с пограничной артериальной гипертензией и профилактика сердечно-сосудистых заболеваний / Л. В. Чазова, В. М. Иванов // Кардиология. – 1984. – Т. XXIV, № 11. – С. 63–67.
15. Taylor C. Essential hypertension (psychosomatic illness, review) / C. Taylor, S. Fortman // Psychosomatics. – 1983. – Vol. 24, № 5. – P. 433–448.



УДК 616-036.83

## **РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ІНВАЛІДІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РЕАБІЛІТАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ ОСІБ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ**

В. В. Лепський, С. В. Макаренко, О. В. Семененко

Співпраця комунального закладу «Черкаський обласний центр медико-соціальної експертизи Черкаської обласної ради» з громадськими організаціями інвалідів області. Комунальний заклад «Черкаський обласний центр медико-соціальної експертизи Черкаської обласної ради»

Загальна кількість громадських організацій в Україні складає близько 50 000, із них 9% – це громадські організації інвалідів, і з кожним роком їхня кількість зростає. В державі існує безліч громадських організацій та об'єднань інвалідів, які покликані надавати цим верствам населення різноманітну допомогу та сприяти їхньому повноцінному життю. Однак коло діяльності таких організацій дуже широке та має свою специфіку.

В Черкаській області зареєстровано більш ніж 100 громадських організацій інвалідів всеукраїнського та місцевого (обласного, районного, міського) рівнів, але з них реально функціонують 63 організації: 14 обласних, 36 районних та 15 міських.

Загальна діяльність громадських організацій та об'єднань регламентується Законом «Про об'єднання громадян». Статтею 4 Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» визначено, що діяльність держави щодо захисту інвалідів полягає в наданні їм можливості задовольняти свої потреби у відновленні здоров'я, матеріальному забезпеченні, посиленій трудовій та громадській діяльності. В державі існує ціла структура державних та місцевих органів, які покликані створювати правові, економічні, політичні, соціально-побутові та соціально-психологічні умови задля реалізації цієї мети. Цим же Законом визначено, що держава повинна надавати інвалідам

грошову допомогу, засоби пересування, протезування, орієнтації й сприйняття інформації, пристосованого житла, встановлювати опіку або сторонній догляд, а також пристосовувати забудови населених пунктів, громадського транспорту, засобів комунікацій та зв'язку до особливостей інвалідів. Суттєву допомогу державним органам у здійсненні цих важливих напрямів соціальної політики надають громадські організації та спілки. Основні засади діяльності таких організацій та спілок визначені у вищезгаданому Законі України, ст. 12 «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», в якому окреслені основні напрямки їхньої діяльності, співпраця з органами державної влади, права та обов'язки.

Особливістю громадських організацій є використання в діяльності недержавних і власних коштів. Це досягається шляхом залучення до організації фізичних та юридичних осіб, а також створення підприємств, що здійснюють комерційну та некомерційну діяльність, не заборонену законом. Серед основних напрямків діяльності громадських організацій можна визначити такі, як:

- реабілітація та адаптація інвалідів;
- надання медичної допомоги;
- надання соціальної та психологічної допомоги;
- надання гуманітарної допомоги;
- забезпечення розвитку творчих здібностей інвалідів.

Реабілітація та адаптація інвалідів містить у собі широке коло соціальних заходів, які спрямовані на відновлення оптимального фізичного, інтелектуального, психічного і соціального рівня життєдіяльності особи з метою сприяння її інтеграції в суспільство.

Дуже часто у випадку отримання інвалідності людина починає усвідомлювати свою неповноцінність, відгороджується від зовнішнього світу, відмовляється від спілкування з близькими та друзями, відмовляється від сторонньої опіки, вважаючи, що життя немає сенсу. В таких випадках інвалід потребує відновлення світосприйняття щодо звичного способу життя та підвищення рівня самооцінки. Психологічна реабілітація спрямована на відновлення та корекцію психологічних функцій, якостей, властивостей особи, створення сприятливих умов для розвитку та утвердження особистості.

Згідно з Постановою КМУ від 03.12.09 р. № 1317 «Питання медико-соціальної експертизи» п. 11: в обов'язки комісії входить «сприяння наданню громадськими організаціями інвалідів консультативної допомоги особам, яких визнано інвалідами». Комунальний заклад «Черкаський обласний центр медико-соціальної експертизи Черкаської обласної ради» (КЗ «ЧОЦ МСЕ ЧОР») активно співпрацює з громадськими організаціями інвалідів області, що дає можливість якомога ширше та оперативніше вирішувати проблеми та потреби людей з інвалідністю, висвітлювати нагальні питання на «круглих столах», семінарах, конференціях та в засобах масової інформації. З 2012 року працює та весь час поповнюється інформацією офіційний сайт

комунального закладу «Черкаський обласний центр медико-соціальної експертизи ЧОР» (сайт – <http://cherkassymsek.com.ua>). Між КЗ «ЧОЦ МСЕ ЧОР» та громадськими організаціями інвалідів області підписані угоди про співпрацю, в яких визначені обов'язки та відповідальність сторін.

Надання громадськими організаціями медичної допомоги інвалідам як вид діяльності, децю перекликається з медичною реабілітацією. Громадські організації співпрацюють із лікарнями або створюють власні медичні установи, які спеціалізуються на наданні інвалідам медичної допомоги та профілактики.

В Черкаській області обласні громадські організації жінок інвалідів «Донна» та «Я не сама» на черговому спільному «круглому столі» порушили питання щодо подолання проблеми післяопераційних складень внаслідок мастектомії, а саме лімфостазу. 2/3 жінок після операції з приводу раку молочної залози мають таке ускладнення, а ось пройти процедуру пневмомасажу є можливість тільки на апараті, який знаходиться в приміщенні онкологічного диспансеру в обласному центрі, потужності якого не вистачає на всіх нужденних, або в приватних клініках, де сеанс таких процедур коштує близько 1000 гривень – це місячна пенсія по інвалідності.

У результаті співпраці жіночих організацій інвалідів та Черкаського обласного центру МСЕ вдалось об'єднати зусилля зацікавлених сторін, створити районні осередки цих організацій та зібрати кошти на придбання трьох апаратів пневмомасажу. Перший з них колектив КЗ «ЧОЦ МСЕ ЧОР» презентував жінкам, які подолали цю страшну хворобу, до Міжнародного дня інвалідів – 3 грудня 2013 року і цей апарат функціонує на базі територіального центру обслуговування інвалідів м. Черкаси. Ще два апарати були розміщені в реабілітаційному центрі м. Умані та територіальному центрі м. Золотоноша. Процедура пневмомасажу відпускається безкоштовно фаховою медичною сестрою за індивідуальною програмою реабілітації інвалідів, в яку включена процедура пневмомасажу та кратність сеансів, згідно з планом реабілітаційних заходів, що надаються лікувально-профілактичними закладами області, за відсутності протипоказань.

Соціальна та психологічна допомога інвалідам має різноплановий характер, до її напрямів можна віднести адаптацію інвалідів у суспільстві, проведення заходів, що мають за мету забезпечити повноцінне існування інвалідів у ньому.

Надання гуманітарної допомоги полягає, перш за все, в залученні фізичних та юридичних осіб до діяльності певної громадської організації з метою забезпечення інвалідів продуктами харчування, медикаментами, побутовою технікою, транспортом та іншими товарами господарчого виробництва, які допомагали б їм найбільш повноцінно реалізовувати свої права та свободи.

Результатом багаторічної співпраці між Черкаським обласним центром МСЕ, громадською організацією «Діти Чорнобілля» та німецьким благо-

дійним фондом «Допомога дітям Чорнобиля», стала передача КЗ «ЧОЦ МСЕ ЧОР» гуманітарної допомоги у вигляді мікроавтобуса «Мерседес» для наближення експертної та реабілітаційної допомоги населенню Черкаської області.

На сьогодні в області активно впроваджується Наказ МОЗ від 12.02.13 р. № 109 «Про затвердження форм первинної облікової документації та звітності з питань забезпечення інвалідів і дітей-інвалідів технічними та іншими засобами та інструкцій щодо їх заповнення», але питання забезпечення інвалідів виробами медичного призначення, яке покладене на лікувально-профілактичні заклади і фінансується за рахунок місцевих бюджетів, а саме, калоприймачами, є дуже гострим. Громадські організації інвалідів Черкащини привернули увагу до проблем стомованих людей з інвалідністю з метою створення в області окремої громадської організації цієї категорії хворих для сприяння у вирішенні питань їх медичної, психологічної та соціальної реабілітації. За активної підтримки КЗ «ЧОЦ МСЕ ЧОР» в 2014 році була створена обласна громадська організація стомованих хворих «Життя без бар'єрів», мета якої полягає в наданні інформаційної підтримки, сприяння в процесі адаптації до життя зі стомою та допомозі по забезпеченню засобами догляду за стомою. Секретарем організації став співробітник Черкаського Центру МСЕ. Нещодавно організація отримала першу гуманітарну допомогу від благодійного фонду Німеччини «Допомога дітям Чорнобиля» у вигляді калоприймачів, перев'язочного матеріалу та засобів догляду за стомою, які інваліди отримали згідно з індивідуальною програмою реабілітації, в якій визначені потреби в цих засобах реабілітації.

Свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчої діяльності гарантована кожній людині Конституцією України. Отже, громадські організації за цим напрямом надають інвалідам різноманітну допомогу, яка полягає у наданні матеріалів для творчості, фінансуванні творчості, організації та проведенні виставок і показів результатів творчої діяльності. Окрім надання матеріальної, юридичної, соціально-побутової та соціально-психологічної допомоги інвалідам, громадські організації покликані здійснювати контроль за дотриманням та виконанням нормативних актів, що регулюють питання соціального захисту інвалідів. Цей напрямок роботи полягає у створенні різноманітних служб довіри, до яких інваліди можуть звернутися у випадку порушення своїх прав.

Дуже важливу роль у діяльності громадських організацій та об'єднань інвалідів посідає надання психологічної, соціальної та практичної допомоги особам, які доглядають інвалідів, адже вони також стають перед необхідністю змінити свій спосіб життя. Для надання допомоги близьким та родичам інвалідів громадські організації створюють різноманітні тренінги, курси, консультаційні центри, в яких фахівці з медицини, психології проводять заняття та роз'яснюють особливості догляду за інвалідами, а також залучають родичів до реабілітації й становлення інваліда в суспільстві. Для вирішен-

ня означеного кола завдань такі організації висвітлюють у засобах масової інформації проблеми інвалідів, проводять різноманітні заходи милосердя, беруть участь у розробці та реалізації програм соціальної, медичної та гуманітарної допомоги поряд із державними відомствами та організаціями.

Фахівці КЗ «ЧОЦ МСЕ ЧОР» спільно із Всеукраїнською громадською організацією інвалідів з психічними розладами «Гармонія» з метою обґрунтованого оформлення висновку лікарської комісії щодо необхідності постійного стороннього догляду за інвалідами II групи внаслідок психічного розладу, який дає право на соціальну допомогу, на основі спостереження, бесід з пацієнтом, його родиною, найближчим оточенням, сусідами, розробили опитувальник за шкалами оцінки, який містить в себе розділи щодо визначення поведінки психічно хворого під час вживання їжі, особистої гігієни, домашньої роботи, здоров'я, фінансових операцій (користування грошима), переїзду, вільного часу та відпочинку, пошуку роботи. Такий опитувальник вже активно використовується в Черкаській області і пропонується його впровадження в інших регіонах країни.

Діяльність громадських організацій та об'єднань інвалідів відіграє велику роль у житті кожної держави, адже діяльність із надання інвалідам допомоги сприяє її соціальному розвитку, залучення громадськості до проблем певних верств населення підвищує статус держави та дозволяє створювати здорове, ефективно діюче суспільство. Тому ця галузь життя держави потребує, перш за все, удосконалення на законодавчому рівні. Чітке визначення кола повноважень і завдань громадських організацій та об'єднань інвалідів, а також окреслення порядку їх взаємодії з державними органами, які надають соціальну допомогу інвалідам, дасть можливість підвищити рівень соціальної політики в Україні та надання інвалідам більш ефективної допомоги. Окрім того, слід розробити дієвий механізм більш інтенсивного залучення громадських організацій до роботи з інвалідами, оскільки громадські організації, порівняно з державними органами, виконують лише допоміжну роль та, як показує практика, опікуються лише окремими верствами населення. Досягти цього можливо шляхом розробки єдиного спеціалізованого нормативно-правового акта.

Досить високий відсоток державного фінансування від загального бюджету громадських організацій у Німеччині пояснюється тим, що функції надання соціальних послуг в цій країні передані недержавним суб'єктам. В Україні лише 30 % недержавних організацій, які вирішують соціальні проблеми, отримують фінансову підтримку від органів, 10 % – мають доходи від комерційної діяльності, наприклад соціального підприємництва.

Аналізуючи особливості фінансового стану недержавних організацій в Україні, слід звернути увагу на те, що їх становлення більшою мірою відбувалося завдяки участі міжнародних донорів. Найпотужніші на сьогодні недержавні організації –

це такі, що мали вагому і багаторічну підтримку міжнародних фондів і міжнародних партнерів.

Потреба у принципових змінах у системі соціальних послуг викликана невідповідністю соціальних послуг новим вимогам та потребам людей. Соціально-економічні зміни, які відбуваються в Україні, загострюють або породжують різні соціальні проблеми. Підвищується соціальний ризик для найуразливіших груп людей: інвалідів, дітей, молоді, людей похилого віку, багатодітних сімей, а існуючі механізми функціонування системи соціальних послуг переважно не передбачають можливості швидко реагувати на потреби людей. Розподіл коштів здійснюється за принципом утримання закладів чи великих центрів, а не закупівлі послуг, які необхідні інвалідам або літнім людям. Не завжди кошти на соціальні послуги плануються та витрачаються раціонально.

Тому визначення мінімального набору соціальних послуг та розробка методики розрахунку вартості набору соціальних послуг, що передбачає ретельний обрахунок вартості кожної соціальної послуги, є актуальними на шляху створення ринку соціальних послуг, розвитку та залучення громадських організацій в систему соціального обслуговування. Для реалізації такого соціально важливого завдання – розширення сфери компетенції органів місцевого самоврядування та організацій громадянського суспільства, надання їм більш широких повноважень, що наблизить Україну до європейського соціального простору – необхідно вирішити наступне:

- удосконалити нормативно-правову базу щодо діяльності недержавних інституцій;
- впровадити ефективні механізми фінансування недержавних організацій (конкурси соціальних проектів, субсидії, соціальні програми тощо);
- підвищити професійний рівень діяльності недержавних організацій (залучення кваліфікованих соціальних працівників та менеджерів тощо);
- запровадити міжнародний досвід співпраці недержавних організацій з державними органами (соціальні контракти, соціальні замовлення), з благодійними організаціями, з волонтерами тощо.

## Література

1. Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» № 875-12 від 21.03.1991 р. // ВВР, 1991 – № 21, с. 252.
2. Закон «Про об'єднання громадян» від 09.02.2006 р. // ВВР України 2006. – № 26, с. 215.
3. Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» № 2961 від 06.10.2005 р. // Урядовий кур'єр («Орієнтир») – 2005, № 213.
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 03.12.2009 р. № 1317 (Із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 752 від 18.08.2010 р., № 762 від 20.07.2011 р., № 485 від 31.05.2012 р.) Питання Медико-соціальної експертизи.
5. Наказ Міністерства охорони здоров'я України № 109 від 12.02.13 р. «Про затвердження форм первинної облікової документації та звітності з питань забезпечення інвалідів і дітей-інвалідів технічними та іншими засобами та інструкцій щодо їх заповнення».
6. Сташків Б. І. Правове регулювання праці інвалідів // Соціальний захист. – 2000 – С. 54–63.
6. Новохацький В. Д. Неурядові організації як фактор розбудови громадянського суспільства в Україні: автореф. дис. канд. політ. наук, Дніпропетровськ, 2005. – 10 с.
7. Білецький В. С. Громадські організації та їх роль у житті суспільства // Схід. – № 8. – 1997 – С. 16–19.
8. Основи соціальної роботи: Підручник / Відп. ред. Павленок Д. П. – М., 2006. – С. 67–72.
9. Галай А. О. Генезис благодійної громадської діяльності в суспільстві: особливості американської, європейської та слов'янської держав // Будемо разом. Вісник розвитку організацій. – Випуск 3 (3). – 2007. – С. 1–7.
10. Корнишова М. О. Діяльність громадських організацій як чинник розбудови громадянського суспільства в Україні: проблеми та перспективи / М. О. Корнишова // Поліс: школа політичної аналітики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polis.oa.edu.ua/index.php?id=56> .

